

ADATTÁR

Egy XVIII. századi torockói napló

Családom s a vele rokoni összeköttetésben lévő családok adatainak évtizedek óta folytatott gyűjtögetése közben láttam JANKÓ JÁNOSNÁL, hogy ő az „Egy torockói gondos egyén (Bartók) naplójából 1714—1782“ című kéziratban az ezüstmányászatra vonatkozólag adatokat talált.¹

Jankó János nem említette, hogy a napló kinek a révén jutott a kezéhez. Hosszas utánjárással végre 1939-ben sikerült az említett napló egyszerű másolatát, amely egy iskolai füzetbe van foglalva, dr. LÁZÁR MIKLÓS volt torockói községi jegyzőtől Oklosról megkapnom, s ezt teszem most közzé.²

A napló írója nem nevezi meg magát; a Zsakó-család irataiban azonban olyan adatot találtam, amelyből azt következtetem, hogy a napló összeállítója BARTÓK FERENC volt, aki részint a régiektől halott adatokat, részint a saját észleleteit jegyezte fel; a naplót Bartók Ferenc fia, Sándor is bővítette, pótolta.

A krónikás azt jegyzi fel az 1769-ik évben, hogy „a fiam is ekkor házasodott meg 30. aug.“. A torockói anyakönyvek I. kötetében, — amely hiteles másolatban birtokomban megvan — az írt év augusztus 21. napján, tehát nem 30-án, be van vezetve, hogy BARTÓK SÁNDOR, minden bizonytal a naplóban is többször említett személy, megházasodott, elvevén feleségül Botár Annát, aki a napló szerint Botár Andor leánya volt. A Bartók Sándor házasságkötése időpontjára vonatkozó adatok közti eltérést bizonyosan az okozta, hogy az anyakönyvet vezető pap a tényleges bejegyzéskor már nem emlékezőn pontosan az esküvő napjára, tévedésből talán mást jegyzett be, de esetleg az apa is tévedhetett naplójában. Az azonosság azonban aligha lehet kétes. Ezekből megállapítható, hogy Bartók Sándor volt a krónikás fia.

Azt, hogy a Bartók Sándor apja Ferenc volt, abból lehet következtetni, hogy a Zsakó-család iratai közt található, 1789. augusztus 15-ről keltezett egyik szerződésben szereplő kenderföld délről való szomszédjaként Bartók Ferenc successora, Bartók Sándor káposztásföldje szerepel.

¹ Vö. Torda, *Aranyosszék és Torockzó magyar (székely) népe*. Bp., 1893. 188 kk. A napló alaposabb átnézése után megállapítható, hogy az ezüstmányászatkal kapcsolatosan a Jankó-tól idézettnél több mint 3 (1719, 1721, 1729, 1735, 1762) feljegyzés van; Jankó bizonyára csak a fontosabbakat akarta kiemelni.

² Az a füzet, amelyben a napló másolata van, egyéb minket kevésbé érdeklő feljegyzések mellett a torockóiaknak kiváltságaik visszanyeréséért a Thorockay-családdal évszázadokon át folytatott pereskedésével kapcsolatos egyik periratról vett másolatot is magában foglalja.

Való ugyan, hogy nemesak egy Bartók-család volt Torockón,³ de hogy éppen Ferenc és Sándor (a Sándor név nagyon ritka Torockón) következtek volna egymásután a nemzedékek során több Bartók-családban, annak igen kevés a valószínűsége.

Azt, hogy Bartók Sándor is közreműködött a krónika összeállításában, illetőleg pótlásában, abból következtetem, hogy az 1753-as feljegyzésben azt olvassuk, hogy „ekkor halt meg anyósom, Botár Andrásné vérnayavalyában“; Botár Andrásné pedig a Bartók Sándor anyósa volt.

Bartók Ferenc a feljegyzés szerint 1772 májusában született. Szüleinek legnagyobb gyermekei közé tartozhatott, mert 10, sőt 18 évvel utána is születtek testvérei (Péter és Miklós). Bartók Ferenc atyja az 1767. június 16-án meghalt Bartók János, anyja az 1771. szeptember

Torockó pecsétje. Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Thoroczky-levéltárának 1702- és 1787-ből való viaszpecsétjéről rajzolta K. Sebestyén József.

8-án eltemetett Tamás Borica. Esküvőjük 1714-ben volt, s 1715-ben „költöztek fel“ a család kőházába, s onnan 1723-ban a Bartók Mihálytól 105 forintot és 17 vason megvett telekre hurcolkodtak, különváltván az addig velük egy telken lakott Bartók Andráséktól. A krónikás apja 1728-ban az akkoriban leégett „Simonak verőjébe“ részestársként lépett be, s így valószínűleg nemsokára jobb anyagi helyzetbe is jutott, mert a vasbányák akkoriban még jól jövedelmeztek.

A naplóíró kétszer is nősült, mert megemlíti az 1746. évről szóló megemlékezésében, hogy „másodszer házasodtam ekkor magam is Gál nap hetiben“.

Bartók Ferenc 1750-ben kőházat épített s még abban az évben jegyzi fel, hogy „született kis Sándor sept. 10-én“. 1753-ban a krónikás apját, Bartók Jánost lovával együtt villámcsapás érte, de „ómaga akkor nem halt meg“.

Bartók Ferenc nem jelöli meg, hogy mi volt a foglalkozása; bizonyára értelmesebb és tanultabb, bányászattal, illetőleg földműveléssel foglalkozó polgárember volt; ezt abból is lehet következtetni, hogy ismétlenül viselt egyházi tisztséget; 1758-ban és 1781-ben, t. i. „egyházfi“ volt. Bizonyára ő volt az a Bartók Ferenc, aki 1761-ben a város bírója, 1772-ben és 1776-ban város polgára volt.

³ BENCZÉDI GERGELY „A torockói iskola és tanítói“ című cikkében (Keresztény Magvető 1892: 199.) a Bartók-családot Székelyföldről beszármazott-nak mondja.

A napló maga az 1782. évvel végződik. Nincs adatunk arra, s miután a torockói anyakönyvek további kötetei és más ottani egyházi iratok ezidőszerint nem állanak rendelkezésünkre, nem állapíthatjuk meg, hogy Bartók Ferenc mikor halt meg; de minthogy a torockói egyházközségnek az 1783. évről szóló birtokomban hiteles másolatban meglévő lélekszám összeírásában már nem szerepel, valószínű, hogy 1782 végén, vagy 1783-ban halt meg. A mondott okokból Bartók Sándor halála időpontjáról sem szerezhető be adat.^{3a}

Nem céлом most a naplót az összes részletekre bontva bírálni, mégis röviden kitérek egyes kérdésekre, köztük elsősorban arra, amely alkalmat adott a naplónak Jankó János által történt felemlítésére, vagyis a nemesfémbányászat kérdésére.

A Thoroczkay-családnak az Erdélyi Nemzeti Múzeum levéltárában őrzött iratai között olvasható az a János választott királytól 1568-ban kiadott oklevél, amellyel ő Thoroczkay Mátyásnak és utódainak adományozta azt a jogot, hogy a torockói várhoz tartozó birtokain aranyat, ezüstöt és más érceket bányásztathasson higany és cinóber kivételével. Ugyanannak a levéltárnak adataiból tudjuk meg azt is, hogy I. Rákóczi György az 1637. október 23-án Gyulafehérvárt kelt adománylevelében Thoroczkay Lászlónak, Zsigmondnak és Jánosnak, valamint utódaiknak adományozta birtokain az ezüst és ónbányászatot azzal a feltétellel, hogy minden nyerdő 10 finom márka ezüsből kettőt a kincstárnak adjanak, s hogy minden évben csak 40 márka ezüstöt tarthassanak meg maguknak, amit azon felül kapnak, azt márkáját 12 magyar forintért a kincstárnak adják ki, s az ónnak mázsáját 8 magyar forintért a kincstárnak szintén szolgáltatassák be. A nemesfém bányászata, úgy látszik, elég rendszeren és jövedelmezően folyt is, mert a többször említett levéltár XVI. csomójában találjuk évtől-évre az elszámolásokat, amelyeket 1719-től kezdődően JOANNES EBERHARTINGER, majd JOANNES JACOBUS MARQUARDT s utóbb ANTON POKORNY (a napló 1729. és 1747. évében említett Antonius) „bánya-inspectorok“ állítottak össze, illetőleg vizsgálták felül. A napló 1735-re vonatkozó feljegyzéseiből láthatóan „ebben az esztendőben kezdte megromlani az ezüstkohó műveltetése“, tehát a nemesfém bányászata hanyatlani kezdett. Ez kitűnik az említett iratcsomóban lévő 36. jelzetű

^{3a} A Bartók-család leszármazása a napló adatai szerint:

Bartók János † 1767. VI. 16.				
Tamás Borica † 1771. IX.				
esküvő: 1714.				
Ferenc * 1722.		Péter * 1732. I. 17.		Miklós * 1740.
másodsor nősiült: 1746.		† 1763. X. 28.		
Sándor * 1750. IX. 10.				
Botár Anna *				
esküvő: 1769. VIII. 21. v. 30.				
Judít * 1770. † 1771. IV. 12.	Ferenc * 1772. IV. 6.	János * 1774. X. 25. † 1780. IV. 12.	Miklós * 1777. VIII. 15.	Sára * 1780. XII.

iratból is, amely már a „haszontalan ezüstabányának abrogatioja iránt“ beadott kérelem másolatát tartalmazza.

A torockóiak azonban, bármennyire gyenge eredményt hozott is, nem hagytak fel a reménnyel, hogy az ezüstabányászatot tovább vigyék. Látszik az édesatyámnak, ZSAKÓ ISTVÁNNAK (1843. március 8—1926. november 4.) az 1860-as években Selmecebányáról, ahol ő akkor bányászati akadémiai hallgató volt, nagyatyámhoz, MD. ZSAKÓ ISTVÁNHOZ (1809—1892. július 8.) írott leveléből, amelyben értesíti a Torockóról hozzá Selmecebányára ezüstöt tartalmazó ércet küldött bányászokat, hogy a megvizsgált minta tartalma nem éri el az a %-ot, amely mellett az ezüst bányászata még kifizetődnék. Könnyen lehetséges az is, hogy a bányászkodás azért nem hozta meg a maga gyümölcsét, mert pl. a vasérc előfordulása nem volt olyan szerencsés, mint más helyeken, mondjuk a stájerországi Eisenerzben,⁴ ahol az jóformán a föld felszínén fordul elő. Torockón a vasérchez csak nehéz munkával, messze a földre hatolással lehetett jutni, s emellett a bányaművelés nem állott a korának megfelelő színvonalán. Láttam az elmaradottságot az is, aki nem mint szakértő figyelte a bányászkodás menetét, annál inkább észrevette azt a bányaműveléssel hivatásszerűleg foglalkozót.

Erre nézve csak két esetet hozok fel.

BRASSAI SÁMUEL alsószentmihályfalvi pap 1831. december 9-ről keltezten SEBES PÁL torockói iskola-igazgatóhoz írott levelében⁵ egyebek után a következőket írja: „A Conversation Lexikonból olvasván Birminghamról Angliának legnevezetesebb fábrikás városáról a' wáricki Grófságban — melybe van 16 ezer 400 ház 104 ezer lakos — egy közsénnel és vassal gazdag tájék — eszembe juta Toroczko a'ki most is ott áll, hol állott mikor a' praetendált vas mivesek a' Manipulatiohoz fogtak. Végye reá az Ur Toroczkot, hogy Krizát a mostani Thecariust — küldjék el Angliába — égy olyan Toroczkoit Ifjuval, aki már a Toroczkoit Manipulatiot tudja — ezen Expeditio el végzésével Toroczkon Uj Epocha lenne igen nagy hozsonnal — hidje meg az Ur a' mit én irok — ha én ma a Völgybe volnék (de ott a mit itt olvashattam soha se láttam volna ugy van tsak volna) — bizony mindent véghez vinnék, hogy ezen Expeditio véghez vitetnék.“

Ugyanezt a gondolatot fejezte ki édesatyám a nagyatyámhoz a múlt század 60-as éveiben selmecebányai bányászati akadémiai hallgató korában írott levelében,⁶ amelyben — megismervén az akkori idők szerint korszerű bányászkodás módszereit — nagyatyám útján figyel-

⁴ STEPAN EDUARD szerkesztésében megjelent „Der Steyerische Erzberg“ című munka 28. l.-ján a Pirchegger Hans „Geschichtliches“ című cikkében olvashatjuk, hogy Eisenerzből az erdélyi bányák művelésének korszerűsítése céljából az 1240 évet megelőző időben néhány bányászt, mint „Lehrmeister“-t hoztak Magyarországra; bizonyára ezek a családok (egyesek szerint hét, mások szerint tizenkettő) voltak azok, amelyeknek neve ma is német eredetre mutat; ezek taníthatták a Torockón már megvolt bányatelep munkálóit az akkori előrehaladottabb bányaművelés módszereire.

⁵ Keresztény Magvető 1892: 216.

⁶ A Zsakó-család levelesládájában.

meztette a torockóiakat, hogy mivel „évszázadokkal“ elmaradtak a bányászat terén, változtassanak módszereiken, mert különben a világ versenyében le fognak maradni.

A torockóiak azonban sem az egyik, sem a másik intelmet nem fogadták meg s ma már az újabb időkben tett bányászkodási kísérletek után is ott tartanak, hogy a torockói „verők“ csak máshonnan hozott vasat dolgoznak fel s a bányászkodás teljesen megszűnt.

Az alábbiakban közzétett napló ugyan jórészt a krónikás családját érintő kérdéseket tár fel előttünk, amellet azonban értékes adatokat tartalmaz arra nézve is, hogy a községben milyen események folytak le, miképpen történt az addigi bíróválasztás rendjének megváltoztatása, hogy ment végbe a földesurak részére történő szolgáltatások megszigorítása s ezzel kapcsolatosan a város polgárai kiküldöttjeinek II. József császár elébe járulása, mikor kezdette a város a bórévi Aranyoshíd építését, stb. Szól a krónika az unitárius egyházközség történetéről, az unitárius egyháznak 1760-ban ott tartott zsinatáról, a papok és tanítók személyében beállott változásokról, a templom újonnan fedéséről, s más egyházi eseményekről.

Kitér a napló arra is, hogy a Torockón 1702-ben fellángolt szabadságmozgalom kegyetlen leverése után hosszabb időn át az ellenőrzés keresztülvitelét célzó, a lakosság nagy megterhelésével járó katonai megszállás volt, s hogy azzal kapcsolatosan a katonaság a lakossággal milyen erőszakosan bánt.

A krónika rövid volta ellenére is több adatot szolgáltat az akkori idők egészségi viszonyaira is. Így leírja, hogy a lakosság közt az 1720, 1739—40, 1742, 1757 és 1770. évben pestis, 1761-ben himlő-járvány pusztított, míg az állatállományt az 1718, 1746, 1747, 1748 és 1777. évben dögvész tizedelte meg. Bizonyára a pestisnek, illetőleg a dögvésznek megjelölt járványok, bár a sok háború következtében is többször pusztíthatott pestis, nem mind olyanok voltak, amilyenek a krónikás megjelöli, mert akkoriban még nem ismerhették annyira a betegségeket, mint manapság; de a felsorolás mindenestre mutatja, hogy a naplóban szereplő alig 70 év alatt mennyi csapás érte az országot s benne Torockót is.

Képet nyújt a krónika az akkoriban folyt háborúkról is, amikor az 1730-ban (német-francia), az 1736-ban (német-török), 1743-ban, 1745. és 1756-ban (porosz), az 1769-ben (orosz-török) és az 1718-ban folyt (porosz) küzdelmeket említi. Megemlékezik a törökkel 1716-ban történt békekötésről. A „pogányság“-nak 1717-ben, 1732-ben és 1763-ban történt betöréseit, illetőleg a népnek azidőtájt a betörésektől való időnkinti félelmét is leírja.

Nem mulasztja el a krónikás rámutatni a vallási egyenetlenkedésekre sem, s ezek között kiemeli a templomok erőszakos elvételét, de örömmel mutat rá később II. József türelmi rendeletére. Szól a „continua táblának“ (1764) felállításáról, az 1755-ben eszközölt népszámlálásról, s megemlékezik a krónikás az 1748-ban látott égi tünelényről, az 1769-ben megfigyelt üstökösről, az 1746-ban (árvíz), 1747-ben (jég-eső), 1759-ben (árvíz) bekövetkezett elemi csapásokról, s az 1718-ban,

1741-ben és 1773-ban volt drágaságról; ezzel szemben örömmel említi azt, hogy 1749-ben „nagy bőség“ volt, s hogy 1778-ban, amidőn ismét fel-támadott „a Prussiai király az ifju császár Josephus 2. ellen, mely al-kalmatossággal minden rendbeli Militia, ú. m.: mind a Limitánéa, mind a quartélyban lévő Regimentek kitakarítatván, az országban reménység feletti olesóság következett be, mindenféle dolgokban“.

Az ismertettekből láthatjuk, hogy a naplóíró mondhatni minden olyan kérdésre kitért, ami egy az akkori viszonyokhoz képest tanul-tabb városi (Torockó régebben bányaváros volt) polgárt érdekelhetett. Torockó területének mindenesetre egyik nehéz korszakára kapunk belőle érdekes leírást.

Adná a sors, hogy még több ilyen krónika is kerüljön napfényre.⁷

1714. Esztendőben.

Volt: Simon Mihály város bírása. Simon Botár és Kis Tobis Mihály, város polgári.

Ebben az esztendőben halt meg nagyapám. Ekkor váltották ki szülőink a kőházat 103 frton, ekkor házasodott meg Apám uram is.

1715-ik Esztendőben.

Volt: Kovács Mihály város bírása. Zsakó Mihály és Albert város polgári.

Ezen esztendőben változtatták Karácsonyról Szt. Mihály napjára a bíróságtételt, ország végzése szerint, mert az előtt Karácsonyba tettek bírót. A kolozsvári nagy templomot is ekkor vették el a pápisták nagy executióval; Torockón Baróti Jancsit ekkor akasztották fel tolvajságért, a szüleink is ekkor jöttek fel lakni a kőházhoz.

1716-ik esztendőben.

Volt: Tobis Gergely város bírása. Botár János és Posgai Gergely város polgári.

Ebben az esztendőben vevé meg a császár ereje Tömös és Nándor-fehérvárt nagy vérontással. Ekkor vete frigyet a török a némettel 24 esztendeig.

1717-ik esztendőben.

Volt: Ekárt István város bírása. Fodor András s Ekárt Gergely város polgári.

Ebben az esztendőben vala nagy futás az országban; heütvén Besz-tercénél a pogányság, nagy rablást tett Mezőségen és Nagy-Szamos mellékén, kik közül a Mármarosiak nagyon sokat szabadítottak meg.

⁷ JANKÓ JÁNOS i. m. 222. l.-ján Botár János családi naplóját említi; érdeklődésem a napló holléte iránt eddig eredményre nem vezetett, pedig a Jankótól közölt 1842-beli adat arra mutat, hogy a Botár-féle napló, ha nem is pontosan, de nagyban-egészben mintegy folytatása lehet a most közöltnek.

1718. esztendőben.

Volt: Simon Gergely város bírása. Kovács Mihály, Imre Botár város polgári.

Ebben az esztendőben kezdődött a nagy drágaság. Ebben az évben lakott egy nagy német Colonellus. Ekkor vala a lovaknak nagy dögi; ennek utánna nagy pestis lön.

1719. esztendőben.

Ekárt Gergely város bírása, Simon Botár, Vernes Mihály város polgári.

Ebben az esztendőben kezdtek futatni az ezüst munkát; ekkor volt nagy pestis az országban, a drágaság is ekkor szűnt meg.

1720. esztendőben.

Tobiás Gergely város bírása, Pál János, Botár János város polgári.

Ebben az esztendőben laktanak benn az Urak a pestis előtt, sok véletlenségek is estenek: Borévi Paskulyt szekér ölte meg, Simon Ferencz fiát verő ölte meg; Sz. Györgyi Györke Mihályt a kő oldalán szekér ölte meg; a testvér öccsét más héten a bánya ölte meg Pokol völgyben, Györke Menyhárdot.

1721. esztendőben.

Koronkai Gergely város bírása. Simon Mihály, Tóbiás Mihály, város polgári.

Ebben az évben jött be Virmond General az országba; ez ada nagy szabadságot az ezüst futatásra, mely miatt nagy veszedelme lön a városnak, mind az uraktól, mind a Generáltól. Ekkor igen nagy gyűlés lön Kolozsváron; a Generál kéretni kezdé a tordai piaczi nagy templomot az unitáriusoktól, melyet el is vón akkor hatalommal.

1722.

Demén János város bírása; Rác Ferkő, Szabó Dani város polgári.

Ebben az esztendőben meghalt Virmond General, s nem uralkodhatott tovább, ekkor születtem a világra, in Mense Maji. Vajda Mihály ebben az esztendőben ölt meg a keverővel egy oláhot; véletlenül Nagy Andornak egy fiacskája a kőről leesett s meghalt. Ugyanez évben Sz. Mihály nap után Imre Botár Kolozsvártt egy grádicsról leesett s megholt. Ennek utánna csakhamar Demén János bírót Molnár Jancsival együtt, Vernes Bánya megölte egyszersmind egy szombaton.

1723.

Kovács Mihály város bírása, Simon Botár, Antal Jakab város polgári.

Ebben az esztendőben állottak külön a szüleink Bartók András bátyám uramtól mert a Bartók Mihály bátyám házának helyét akkor vették meg 105 frton s 17 vason s úgy mentek át lakni oda.

1724.

Simon András város bírása, Bartók Gergely, Tobiás Gergely város polgári.

Ebben az esztendőben igen súlyosan quarteroztanak s executor katonák a bányások a városon, a fizetés iránt.

1725.

Ekárt István város bírása, Ekárt János, Tobis Gergely polgári.

1726.

Antal Mihok város bírása. Kováts Mihály, Sala András város polgári.

Ebben az esztendőben ölé meg a német Demén Györgyöt a Nagy Botár János házábanál.

1727.

Ekárt János város bírása. Tobis Mihály, Tobiás Gerg(ely) város polgári.

Ebben az esztendőben tudta ki az eklézsia Ajtait a mester, s helyette Czukor György uramat hozták.

1728.

Simon András város bírása, Bartók Gergely, Göndöl András város polgári.

Ebben az esztendőben jött be az ifjú Kászoni Torda m. főispán-ságára. Ekkor égett el a Simonok verője is, Apám uram is ekkor szállott belé.

1729.

Koronkai Gergely vár. bírása, Antal Jakab, Simon István polgári.

Ebben az esztendőben lakott itt Frangipán kapitány. Ekkor jött Antonius ide, az ezüst-bánya inspektorságára.

1730.

Antal Mihok város bírása, Sala András, Rác Ferkő város polgári.

Ebben az esztendőben kezdé kitakarodni a némettség, a felső országokra hadakozni a francziákra; ebben az esztendőben akasztották fel nálunk Lupsai Sorbán Ábrahám tolvaj oláhot.

1731.

Göndöl András város bírása, Simon András, Bosla Ferencz város polgári.

1732.

Ekárt István város bírása, Antal Jakab, Szabó Dani város polgári.

Ebben az esztendőben vala az ország nagy félelemben a pogányság miatt; ugyanebben meg is csendesedett; Bartók Péter is ekkor született 17. jan.

1733.

Kriza Ferenc város bírása, Tobis Bergely, Pál Ferenc város polgári.

Ebben az esztendőben halt meg Thoroczky Jánosné két fiával: Boldizsár és Ignáczczal.

1734.

Antal Mihok város bírása, Göndöl András, Simon István város polgári.

Ebben az esztendőben semmi német nem vala az országban, bőség is igen nagy vala.

1735.

Varga Ferenc város bírása. Ekárt István, Almási János város polgári.

Ebben az esztendőben kezdte megromlani az ezüst kohó műveltetése, az erdőt is örökségre szedték.

1736.

Tobis Dániel város bírása. Sala András, Botár Imre város polgári.

Ebben az esztendőben kezdte hadakozni a német a törökkel. Ekkor lakott Rácz Mihály házában a Leikmány, egy Leikmány állja a némettel. Ebben az évben igen nagy árvizek voltak; melyet ez a rend ember nem ért volt, a köben is ekkor rontotta el az utat.

1737.

Kriza Ferenc város bírása, Bosla Ferenc, Bartók János polgárok.

Ebben az esztendőben ment le a császár ereje a török császár ereje eleibe Uj Palánkhoz, de szégyennel járt ott.

1738.

Tobis Gergely város bírása. Szabó Dániel, Kelemen János város polgári.

Ebben az esztendőben lakott Rácz Istók házában a kapitány; Lebkovitz Generális ekkor jött bé.

1739.

Göndöl András város bírása. Ekárt János, Botár Imre város polgári.

Ebben az esztendőben lakék előbbször a borbély házában egy Obester, német tiszt. Ekkor valának bérekesztve: Szeben, Kolozsvár, Torda, Vásárhely a pestis miatt. Zukor György is ekkor állott ki a Scola mesterségből, következett Bencze Pál uram.

1740.

Tobis Ferenc város bírása, Antal Jakab, Vernes András város polgári.

Ebben az esztendőben nem járhattunk templomba ország végzéséből a pestis miatt. Sokadalmak sem estenek. Ugyanebben az esztendőben megszűnvén a pestis, felszabadultanak a sokadalmak és templomok. Esperest uram is akkor halt meg a buza hordáskor. Kicsiny Bartók Miklós ekkor született.

1741.

Ráczy Ferencz város bírása, Bartók János, Kriza Gergely város polgári.

Ebben az esztendőben igen nagy drágaság volt mindenben. Ekkor lakott itt Szapáry Gróf Quartélyban, a városnak nagy kárával. Azután még egy strázsamester a Borbély Geczi házában egész esztendeig.

1742.

Tobis Ferencz város bírása, Pál Ferencz, Kelemen János város polgári.

Ebben az esztendőben ismét megtiltatának a sokadalmak a pestis miatt való félelemnek okáért. Kis Czupor is ekkor veretett kövel agyon a város piacán.

1743.

Ekárt János város bírása, Ekárt János, Bartók András város polgári.

Ebben az esztendőben 4 katonát kellett adni a városnak a királyné számára, azonképpen minden helységből az országban; Biró Sára nagyanyám ekkor halt meg, Kovács Miklós szolgálk is.

1744.

Karakai Márton város bírása, Kontz Mihály, Vernes István város polgári.

Ebben az esztendőben ölték meg a Leánki Jánost a székeltek gyilkossággal az erdőn a verő-patakon túl; a fejer a patak⁸ felől való erdőt is ekkor tiltották meg.

1745.

Borbély Márton város bírása, Kelemen János és Vernes Mihok város polgári.

Ebben az esztendőben adott az ország 1000 lovas katonát a királynénak, kiket is egyszersmind vittek ki a Prussusra.

1746.

Tobis Ferencz város bírása, Bartók János, Ekárt János város polgári.

Ebben az esztendőben szép békességben éltünk egész országostól; ekkor holt meg Thoroczko Zsigmond ur is; ebben az esztendőben rontotta el az árvíz a köbéli szekér utat. Másodszor házasodtam ekkor

⁸ Talán inkább: a fejer patak felől... [A szerk.]

magam is Gál nap hetiben. Ebben az esztendőben igen nagy marhadög volt az országban.

1747.

Tót Ferencz város bírása, Koronki Ferencz, Bosla Ferencz város polgári.

Ebben az esztendőben hirtelen halála törtévéen Bosla Ferencznek, maradott, vagy választott helyette a polgárságra Vernes Antal. Ebben az esztendőben felejthetetlen siralmas károk estenek a hazán, a jégeső s árvíz miatt. Két jó lovunk halt meg: egyiket az árvíz vitte el. Ekkor lakott itt a Vasquintianum Regimentből való kapitány Martin, a Borbély háznál. Ekkor ölték meg a tolvajok Székely Mihályt, éjjel a kőkút táján.

Ebben az esztendőben tették főispánnak Huszár József urat; ekkor jött be Trann Generál Erdélybe igen nagy pompával. Ekkor házasodott meg Thoroczki István urfi; Antonius Inspectort is ekkor fizette ki a város Feleki Ádám úr szolgálatja által.

1748.

Karakai Márton város bírása. Bartók András, Kriza Gergely város polgári.

Ebben az esztendőben számtalan sáska jött az országra, s némely helységben siralmas kárt tett. Ebben az esztendőben sept. 29-én egy nagy égi jel láttatott az országban, melyet ez a rend ember nem ért. Ekkor halt meg Pápai Zsigmond és Bartók Mihály bátyámuram. Ebben az esztendőben is siralmas károkat tett az árvíz és jégeső. Nagy marhadög is volt az országban.

1749.

Borbély Márton város bírása, Kontz Mhály, Botár Simon város polgári.

Ebben az esztendőben nagy bőség volt az országban. Ekkor lakott a Tobis Albert házában a Bernád nevű strázsamester; ekkor halt meg Pálffy Sándor vicispán; ekkor ölték meg Borévi Páskujj Veczeliát gyilkosságáért.

1750.

Vernes András város bírása, Kelemen János, Vernes Mihok város polgári.

Ebben az esztendőben igen sok véletlenségek estek, mind az országban s mind a helységben itt; mivel Botár Ferenczet a bánya ölte meg, Kozma Jánost az oláhok, a Mészáros Janesi fiát a szekér ölte meg. Az országban pedig az Isten itéletéből igen sok menykő hullás volt, Tordán egy néhány ház el is égett a menykő miatt. Ebben az esztendőben halt meg Ekárt György pap is; ekkor építettük meg a kőházat is. Ekkor született a kis Sándor sept. 10-én.

1751.

Karakai Mihály város bírása, kis Ekárt János és nagy Ekárt János város polgári.

Ebben az esztendőben ölte meg Csizmás Bánya Mátyás Istvánt. A czigányok bírósága is ebben az esztendőben volt.

1752.

Vernes Antal város bírása, Vernes András, Tobis Ferencz város polgári.

Ebben az esztendőben héjazták meg ujonnan a tornyot 50 frtért.

1753.

Har. Borbély Márton város bírása, Kontz Mihály, Tobiás András város polgári.

Ebben az esztendőben halt meg öreg nénénk Sakó Albertné. Ebben az esztendőben veszett a pokol örvényben véletlenül ifj. Borbély János Kriza Mártonnak két lovával 14. máji. Ebben ütötte meg a szegény Apámat az Isten nyila egy lovunkkal együtt, de maga ekkor nem holt meg; ekkor halt meg Anyósom is Botár Andrásné vérnyavalyában.

1754.

Vernes Albert város bírása, Botár Imre, Botár Simon város polgári.

Ebben az esztendőben ment el esperest uram T. Kövendi János uram és succedált helyette Mihály István uram.

1755.

más Tót Ferencz város bírása, Simándi János, Vernes Mihok város polgári.

Ebben az esztendőben ismét conscribáltatott az ország és az adót rovásra adtuk. Ekkor a Toroczkon levő kereskedőknek és másféle mesterembereknek álnokság- és irigységből igen siralmas nagy portiot adtak a verős kovácsok. Ekkor született a kis Bartók Anna is Karácson előtt két héttel. Ekkor veszett vízbe a Szilágyi Andor fia Vidalynál.

1756.

más Vernes Antal város bírása, Bartók András, Kelemen János város polgári.

Ekkor hozták ide Uzoni Istvánt mesternek. Ebben az esztendőben ismét feltámadott a Prussus a királyné ellen; s katonákat kellett adnunk nagy költséggel.

1757.

Kriza András város bírása, Koronkai János, Kriza János város polgári.

Ebben az esztendőben ismét más rendbéli katonákat kellett adnunk szoros executióval vettek rajtunk öt katonát. Annak felette szoros lineázás volt mind az ország széliben, mind az országban, az Olt vize mellett, s a sokadalmak is be voltak tiltva, mely dolgok u. a. esztendőben fel is szabadultak. Mely lineán 7000 ember esztendeig laktak, télben nyárban. Toroczka György, Toroczka Péterné ebben az esztendőben haltak meg májusban. Ekkor égett el Szt. Györgyön 11 ház. Ebben az esztendőben szörnyű dögös betegség járt az egész országban.

1758.

Vernes Andor város bírása, Botár Simon, Tób János város polgári. Ebben az esztendőben haltak meg igen sok jó gazda emberek a városban. Többek között: Bartók András, Botár Gergely, Takáts Mihály. Az ifjú Toroczko János is ekkor halt meg. Tiszteletes sz. Ábrahám Mihály püspök urunk is ebben az esztendőben halt meg; s ekkor választott tisztt. Ágh István uram helyette. Magam is ebben az esztendőben voltam egyházi az eklézsiában.

1759.

Pál Andor város bírása, Vernes Albert, Koronki György város polgári.

Ebben az esztendőben igen szép csendes békességben volt az egész ország; jól lehet oda fel nagy hadakozás volt. Ekkor ütötte meg az Isten nyila Demén Ferenczet a műhelyben. Ebben az esztendőben szörnyű esőzések jártak; kivált aratás idején szörnyű árvizek; és sok gabonának el hordatási folytak az egész országban.

1760.

Kelemen Mihály város bírása, Vernes Antal, Tot Ferenc város polgári.

Ebben az esztendőben is igen szép békességben éltünk az országban. Ekkor volt itt a sz. synat, mely hogy többször itt lett volna, arra két emberi nyom nem emlékezett. Ez után a synat után mindjárt lett vármegye széke, ekkor akasztották fel potsági Hirtzka Krisztat, a bedelei akasztófán. Uzoni uram ekkor ment szentgyörgyi papságra, helyette pedig következett Kontz uram mesternek.

1761.

Bartók Ferenc város bírása, Kriza János, Botár Ferenc város polgári.

Ebben az esztendőben különben szép békességben éltünk, csak felette nagy adó volt a városon. Mivel a királyné fia, József herceg ez esztendőben házasodván meg, lakodalmi ajándékban volt a mi városunkra reparciálva 63 frt. Katona pénz 22 frt. kredemptio pedig 309 frt. Ebben az esztendőben igen nagy szárazság volt, mind télben, mind nyárban az egész országban. Ekkor a himlő is nagyon grassálván, sok gyermeket hordott el. Ekkor szedték el az oláhok templomait és parokiáit s adták az unitusoknak.

1762.

Posgai Mihály város bírása, Tób János, Osváth István város polgári.

Ebben az esztendőben szaporított az adó, a szolgálk, szolgálók és mindenféle ifjúság adójával. Ebben jártak itt a Zalaknai, Nagybányai főinspectorok és a bécsi thesaurarius fia az ezüsbányák investigatiojára. Az enyedi bányászok informatiojából és az udvar parancsolatából. Bartok Miklós öcsém is ekkor házasodott meg júliusban. Ekkor igen

nagy rémülésben volt az ország a pogányságtól való félelem miatt annyira, hogy futott szekerek is sokan jöttek volt ide, de hamar lecsendesedett. Takáts Istokot is ekkor ölte meg a bánya.

1763.

Bosla Péter város bírása, Botár Simon, Koronki János város polgárai.

Ebben az esztendőben békélt meg a királyné a prussussal szoros punctumok alatt. Magam is ebben az esztendőben különöztem meg az atyáimtól. Bartok Péter öcsém uram is ekkor halt meg okt. 28-án.

1764.

Vernes Antal város bírása, Varga István, Koronkai György polgárai.

Ebben az esztendőben esett a székelyek levágattatása Csíkban Madéfalván. A continua táblák is ebben az esztendőben állottak fel a vármegyéken s székes helyeken és ugyanebben az esztendőben kezdetett a föld népe felvétetni katonaságra kivált Csíkban és Háromszéken.

1765.

Kovács Mihály város bírása, Kriza János, Vernes Andor város polgárai.

Ebben az esztendőben a verős kovácsok a futtatásnak constitutioját ismét kezdték szoros rendtartás alatt felvétetni. Ugyancsak Sz. Mihály nap után való szabad koresma is ezen esztendőben fordítottott a város közönsége szükségére.

1766.

Osváth István város bírása, Posgai Mihály, Czupor Albert város polgárai.

Ebben az esztendőben nem marasztatott meg Kontz Mihály mester uram, és hozatott helyébe Almási Ádám uram. Ismét ebben az esztendőben akasztatott fel a Remetei Rátsa Számul a Bedelei akasztófára, igen sok tolvajságáért. Aranyosszéken ekkor ostromoltak fegyvert. A mostani új mészárszéket is ekkor építette a város a maga költségén.

1767.

Ekárt Mihály város bírása, Vernes János, Bártok Ferencz város polgárai.

Ebben az esztendőben haltak meg a nagy Botár Simon márcz. 12-én, az én édes Atyám Bartók János is jún. 16-án. Hadek general is ez esztendőben járt itt városon.

1768.

Varga István város bírása, Tób János, Tóbis János város polgárai.

Ebben az esztendőben a városban némely embereknek titkos indultajukból és informatiojokból a város számára fel állított koresmát, nagy bírák ellen való támadással ismét lehatták.

1769.

Kriza Dániel város bírása, Botár Ferencz, Kelemen Mihály város polgárai.

Ebben az esztendőben az új császár felséges Josephus II-dus parancsolatából a mint az országban szertesét, úgy itt is a mi határunkban az országútja hatalmasul megcsináltatott, és megszélesített. Ekkor sokáig nagy üstökös csillag láttatott. A fiam is ekkor házasodott meg 30. aug. Ugyanekkor a muszka a török ellen támadván, Moldva Havas földet elfoglalta, melyre nézve a mi passusinkra is erős strázsák állítottak.

1770.

Sakó Dániel város bírása, Posgai Mihály, Vernes András város polgári

Ebben az esztendőben rendeltetett s vitetett Almási Ádám uram kövendi papságra, és hozatott helyébe Kontz Gergely uram. Ebben az esztendőben született a kis Bartók Judith a Sándor leánykája. Ebben az esztendőben a pestis ismét beharapodván Brassó felől Háromszéken át sok károkat tett, melyre nézve az Olt mellett szoros lineázás állítatott.

1771.

Tót György város bírása, Barta János, Bosla Péter város polgári.

Ebben az esztendőben haltak meg b. Toroczkai István s a mi kedves anyánk, Tamás Boricza. Báró Toroczkai aug.-ban; Anyám sept.-ben. Ebben az esztendőben halt meg a Sándor kicsi leánykája Bartók Judith 12. aprilisban.

1772.

Tobis János város bírása, Bartók Ferencz, Botár János város polgárai.

Ebben az esztendőben született a Sándor fia, kis Bartók Ferencz 6 ápr. nagy csütörtökön. Ebben az esztendőbe ment el tiszteletes esperes Mihály István uram és Succedált helyette tiszteletes Geiza Josef uram.

1773.

Vernes Ferencz város bírása, Tob János, Botár György város polgárai.

Ebben az esztendőben igen nagy drágaság grassált országunkban. Ezen drágaság ideje alatt kezdtük a kő verő építést Pünkösöd csonka hetiben. Ebben az esztendőben járta be az országot Josephus Secundus ifjú császár.

1774.

Szép Mihály város bírása, Kelemen Mihály, Borbély Péter város polgárai.

Ebben az esztendőben indult meg az új kő verő. Sz. János nap előtt való héten telvén a drágaság ideje alatt a költségünk, ebben az

esztendőben született a kis Bartók János, Sándor fia, okt. 25-én. Ebben az esztendőben haltak meg: br. Thoroczkai Gergely úr s báró Thoroczkai Istvánné asszony és u. a. esztendőben osztoztak meg az ifjú Gáspár és Joseph urak.

1775.

Ekárt Dániel város bírása, Zsakó János, Vernes István város polgárai.

Ebben az esztendőben kezdék az ország urai hamis találmányok szerint a szegény jobbágy falvak és helységeket bíró taxájában kalákkal kínozni.

1776.

Sala András város bírása, Bartók Ferencz, Botár Smon város polgárai.

Ebben az esztendőben kezdett a város Bor-évnál az Aranyoson levő híd építéséhez. Ekkor igen nagy marha-dög grassált az országban.

1777.

Kriza Istók város bírása, Vernes András, Ekárt János város polgárai.

Ebben az esztendőben született a kis Bartók Miklós Sándor fia aug. 15-én.

1778.

Kováts Ferencz város bírása, Kriza János, Szép Mihály város polgárai.

Ebben az esztendőben támadott fel ismét a prussiai király az ifjú császár Josephus 2. ellen, mely alkalmatossággal minden rendbéli militia, ú. m. a limitánéa, mind a quartélyban lévő regimentek kitakarítatván, az országban reménység feletti olcsóság következett be, mindenféle dolgokban. Ezen esztendőben mene Koncz Gergely mesterünk várfalvi papságra és succedált helyette Vida Mihály uram; a bátyám uram is ekkor ment Abrudbányára papnak.

1779.

Göndöl Mihály város bírása, Vernes Ferencz, Rác János város polgárai.

Ebben az esztendőben a fenn írt hadakozásnak felsegítésére katonákat igérvén a császárnak, az ország azon igéretnek kipótolása és sok ifjúságnak eltagadtatása alkalmatosságával sok helyen siralmas casusok történtek az országban.

1780.

Vernes István város bírása, Vajda György, Sala András város polgárai.

Ebben az esztendőben vitetett Vida Mihály uram Rákosi papságra és succedált helyette a toroczkói mesterségben Márkos György uram. Ebben az esztendőben halt meg a kedves kis Bartók János is, Sándor

fia ápr. 12-én. Ebben az esztendőben ismét a 30 vas számból álló constitutio alá szorítottatott a városunk. Ebben az esztendőben született a kis Bartók Sára is decemberben; és meghalt felséges Mária Theresia kir. asszonyunk országglásának 40-ik esztendejében. Ekkor kezdett ország-lani II. József császárunk, kinek adjon Isten hosszas ideig való békeséges országglást.

1781.

Borbély Márton város bírāja, Zsakó János, Botár András város polgárai.

Ebben az esztendőben vitetett el tiszteletes Geiza József uram kolozsvári papságra és hozatott tiszteletes Almási Ádám uram helyébe, u. e. ment ki tiszt. mesterünk Márkus uram Pákeival akadémiára, és hozatott helyébe tiszteletes Szabó Sámuel uram. Ekkor voltam magam is egyházfi.

1782.

Szép Mihály város bírāja, Ekárt János, Kriza István város polgárai.

Ebben az esztendőben halt meg tiszteletes Geiza uram kolozsvári pap; s vitték el tőlünk helyébe tiszteletes Almási uramat, mi pedig hoztuk helyébe tiszteletes Mihály Pál uramat. Ebben az esztendőben érkezett hozzánk a szent tolerantia felséges II. Jozsef kegyelméből. Ebben az esztendőben indultatott a városnak az urakkal való bajoskodása Thoroczkai Zsigmondnak egy Dési Zsigmond nevű prefectusa miatt. Ekkor járták a város causájában Bécsbe ő felsége eleibe Vernes András és Czupor Mihály. Ekkor ölte meg a Kürtesbe a Köcsomónál egy Bánya Rác Ádámot és Baróti Ferenczet egyszersmind. Ugyanezen esztendőben volt a remetei és ponori oláhokon nagy executio. Ekkor kezdette vala Toroczkai Zsigmond is a jobbágyait elviselhetetlen szolgálattal terhelni. Ekkor tiltottak vala le az urak minden erdeinkről.

Közli: ZSAKÓ GYULA.

Adatok Bölöni Farkas Sándor életpályájához

BÖLÖNI FARKAS SÁNDORNAK arról a szándékáról, hogy a magyar testőrök közé akarta magát felvétetni, csak nagyon kevesen tudnak. Akik pedig tudnak, azok DÖBRENTAI GÁBORNAK 1815. augusztus 16-án KAZINCZY FERENCHEZ intézett levelének következő sorából szereztek tudomást: „Farkas Sándor mint Unitár. Deák a mult Juniusban végzette iskoláját. Katona székely Háromszékről, s kéntelen mint közlegény menni a limitaneusoknál. A Gárdához vágyott, hogy megszabadulhasson, s Bécsben még tanuljon, s dolgozzék. A mi nemes lelkü Cserey Farkasunkat kértem meg, hogy a Cancellariusnak irjon a dologban, írt, választ kapott, hogy elébb a Gubernium ajánlja, azután ő eligazítani kész lesz. Ekkor Kenderessyt kértem. Kenderessy azt mondá, hogy a Háromszéki Jurisdictionak kell legelőször a Guberniumhoz ajánlani.